

Sygn. akt III USKP 133/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 maja 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z odwołania S. D.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w W.

o emeryturę pomostową,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 24 maja 2022 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 5 listopada 2019 r., sygn. akt III AUa [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania oraz
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w J. wyrokiem z 21 września 2018 r., VII U (...), oddalił odwołanie wnioskodawcy od decyzji z 13 grudnia 2017 r. Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w W. (organ rentowy), odmawiającej S. D. (wnioskodawca) prawa do emerytury pomostowej z powodu nierozwiązania stosunku pracy,

nieuzyskania wieku emerytalnego 60 lat, nieudokumentowania pracy w szczególnych warunkach przypadających po 31 grudnia 2008 r. oraz niewykazania co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

Sąd Okręgowy ustalił, że S. D. urodzony 15 stycznia 1958 r., udokumentował łącznie 40 lat i 2 miesiące okresów składkowych i nieskładkowych. Ostatni okres ubezpieczenia społecznego ustał w wyniku wypowiedzenia umowy o pracę przez pracownika w dniu 31 grudnia 2017 r.

Wnioskodawca był zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy od 12 maja 1981 r. do 25 października 1995 r. w Przedsiębiorstwie [...] w Z. na stanowisku kierowcy konwojenta. Obsługiwał wyłącznie samochody ciężarowe powyżej 3,5 tony. Przewoził zróżnicowany towar: m. in. piwo, piasek, etylinę. Był dodatkowo odpowiedzialny za prawidłowy załadunek, transport i wyładunek. Pracę kierowcy samochodu ciężarowego powyżej 3,5 tony wnioskodawca wykonywał w pełnym wymiarze. Nie zajmował się naprawą pojazdów i nie obsługiwał samochodów poniżej 3,5 tony. Wnioskodawca od 1 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2009 r. był zatrudniony w pełnym wymiarze w E. w Z.. Zajmował się przewozem krajowym i międzynarodowym obsługując pojazdy ciężarowe marki D. powyżej 3,5 tony. Przewoził m.in. węgiel, granulát nawozu, grys, kamień, farby, lakiery, zboże; kukurydzę, śmieci do utylizacji, płyn do mycia naczyń. Część przewozów wymagało pomarańczowych tablic jako przewozy niebezpieczne, jednakże trasy na jakich przewożono poszczególne towary były różnej długości i nie zawsze przewóz konkretnej partii towaru zajmował 8 godzin. Nie ustalono w sposób konkretny, czy był chociaż jeden taki kurs z towarem niebezpiecznym, który zająłby dzień pracy (8 godzin).

W ocenie Sądu Okręgowego odwołanie wnioskodawcy nie zasługiwało na uwzględnienie pomimo, że wnioskodawca wykazał łączny staż ponad 40 lat, osiągnął wiek emerytalny 60 lat. Sąd Okręgowy wskazał, że spór sprowadzał się do trzech kwestii: czy łącznie przed dniem 1 stycznia 1999 r. wnioskodawca wykonywał prace w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych lub art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach z FUS i po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych oraz czy łączna

suma okresów pracy w szczególnych warunkach wynosiła ponad 15 lat. Wnioskodawca domagał się zaliczenia do szczególnych warunków dwóch okresów pracy: od 12 maja 1981 r. do 25 października 1995 r. w Przedsiębiorstwie [...] w Z. oraz od 1 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2009 r. w E. w Z.. W ocenie Sądu pierwszej instancji w zakresie pierwszego okresu, wnioskodawca wykazał w sposób przekonujący, że pracował w szczególnych warunkach stale i w pełnym wymiarze czasu jako kierowca pojazdów ciężarowych powyżej 3,5 ton.

Sąd Okręgowy stwierdził natomiast, że ubezpieczony nie spełniał przesłanki wymaganej art. 4 pkt 6 ustawy o emeryturach pomostowych, tj. wykonywania pracy w szczególnych warunkach po dniu 31 grudnia 2008 r., w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy pomostowej. Sąd pierwszej instancji wyjaśnił, że pod rządami ustawy o emeryturach pomostowych niezbędne stało się, aby była to stała praca kierowców przewożących wyłącznie materiały niebezpieczne. Z ustaleń poczynionych przez Sąd Okręgowy wynikało, że ubezpieczony w spornym okresie od 1 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2009 r. pracował jako kierowca samochodów ciężarowych powyżej 3,5 tony. Przewoził nimi różne produkty. Niektóre z nich były niebezpieczne i toksyczne, co wymagało oznakowania pojazdu tablicą ostrzegawczą barwy pomarańczowej, zgodnie z przepisami Umowy europejskiej dotyczącej przewozu drogowego towarów niebezpiecznych ADR, sporządzonej w Genewie 30 września 1957 r. (dalej jako konwencja ADR). Świadek D. K. zeznał, że wnioskodawca w spornym okresie mógł przewozić towary niebezpieczne w ok. 30%, co potwierdził w zeznaniach wnioskodawca. Pracodawca J. K. zaprzeczył, jakoby zatrudniał wnioskodawcę w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach pomostowych. Ze złożonych przez świadka i wnioskodawcę zeznań nie wynikało, że wykonywał on stale i w pełnym wymiarze pracy kierowcy samochodów ciężarowych powyżej 3,5 tony, przewożąc towary wymagające tablicy ostrzegawczej barwy pomarańczowej. Wnioskodawca zeznał, że tablice pomarańczowe zakładał tylko na tę część trasy, kiedy woził materiały niebezpiecznie i chociaż deklarował, że towar niebezpieczny przewoził nawet przez kilka następujących po sobie dni, to jednak nie potrafił wskazać takiej przykładowej trasy przewozu. W ocenie Sądu Okręgowego wnioskodawca, będąc zatrudniony przez J. K., nie wykonywał w dłuższym przedziale czasowym

(choćby miesięcznym) pracy polegającej na stałym w pełnym wymiarze godzin przewożeniu materiałów niebezpiecznych. Pracodawca, wystawiając wnioskodawcy świadectwo wykonywania pracy w szczególnych warunkach, wskazywał jedynie na wykonywanie pracy kierowcy samochodów ciężarowych powyżej 3,5 tony ładowności. Pracodawca jednocześnie nie potwierdził wykonywania zatrudnienia w szczególnych warunkach przez wnioskodawcę w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach pomostowych tj. kierowców pojazdów przewożących stale towary niebezpieczne.

W ocenie Sądu Okręgowego wnioskodawca po 31 grudnia 2008 r. nie wykonywał prac w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, co było niezbędną przesłanką do ustalenia prawa do emerytury pomostowej. Wnioskodawca był kierowcą samochodów ciężarowych, jednak nie przewoził stale materiałów niebezpiecznych, zarówno przed 31 grudnia 2008 r., jak również po tej dacie.

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z 5 listopada 2019 r., III AUa (...), zmienił zaskarżony w wyniku apelacji wnioskodawcy wyrok Sądu Okręgowego oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego i przyznał S. D. prawo do emerytury pomostowej od 1 listopada 2017 r.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że w sprawie sporne było, czy wnioskodawca posiada okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, o którym jest mowa w art. 4 ust. 1 pkt 5 i 6 ustawy o emeryturach pomostowych. Sąd Apelacyjny ustalił dodatkowo, że wnioskodawca był zatrudniony przez J. K. (prowadzącego działalność gospodarczą pod nazwą E. w Z.) na stanowisku kierowcy w okresie od 8 listopada 2007 r. do 31 grudnia 2017 r. Przez cały powyższy okres wnioskodawca wykonywał pracę kierowcy samochodu ciężarowego o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony. Wnioskodawca odbył w 2008 r. przeszkolenie kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne (ADR), na które został skierowany w ramach zatrudnienia, otrzymując zaświadczenie (z 1 marca 2008 r.), uprawniające go do przewożenia towarów niebezpiecznych w okresie od 1 marca 2008 r. do 28 lutego 2013 r. W okresie od 1 marca 2008 r. do 28 lutego 2013 r. wnioskodawca wykonywał na rzecz pracodawcy J. K. pracę kierowcy samochodu ciężarowego, w tym pracę polegającą

na przewożeniu towarów niebezpiecznych wymagających oznakowania pojazdu tablicą ostrzegawczą barwy pomarańczowej (zgodnie z wymogami ADR). Sąd Apelacyjny stwierdził, że wnioskodawca wykonywał tę ostatnią pracę w powyższym okresie przez 18 miesięcy, zaś w okresie od 1 stycznia 2009 r. do 28 lutego 2013 r. przez co najmniej 15 miesięcy, tj. przez 30% okresu pracy u J. K.. Przewożenie towarów niebezpiecznych zajmowało wnioskodawcy zawsze co najmniej jedną dniówkę roboczą (8 godzin).

Sąd Apelacyjny podzielił ustalenie Sądu pierwszej instancji, że wnioskodawca spełnił przesłankę określoną w 4 ust. 1 pkt 5 ustawy o emeryturach pomostowych, ponieważ przed dniem 1 stycznia 1999 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach, w rozumieniu art. 32 i art. 33 ustawy emerytalnej, zaś okres wykonywania przez niego tej pracy wyniósł 14 lat, 5 miesięcy i 15 dni (od 12 maja 1981 r. do 25 października 1995 r.) pracując w Przedsiębiorstwie [...] nw Z. na stanowisku kierowcy samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony (poz. 2 działu VIII wykazu A, stanowiącego załącznik do Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze). Sąd Apelacyjny nie podzielił natomiast ustaleń Sądu pierwszej instancji, że wnioskodawca po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywał pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych, co stanowi przesłankę prawa do emerytury pomostowej, określoną w art. 4 ust. 1 pkt 6 tej ustawy.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego Sąd pierwszej instancji nietrafnie ograniczył okres zatrudnienia wnioskodawcy u J. K. (prowadzącego działalność gospodarczą pod nazwą E. w Z.), podlegający badaniu pod kątem wykonywania pracy w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze do okresu od 1 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2009 r. Wnioskodawca wskazywał w odwołaniu na wykonywanie pracy w warunkach szczególnych w pełnym okresie zatrudnienia u J. K.. Sąd Apelacyjny wskazał, że wnioskodawca był zatrudniony przez J. K. (prowadzącego działalność gospodarczą pod nazwą E. w Z.) na stanowisku kierowcy w okresie od 8 listopada 2007 r. do 31 grudnia 2017 r., co wynikało z treści świadectwa pracy. Świadectwo zatrudnienia w warunkach szczególnych,

wystawione przez J. K., obejmowało jedynie okres od 1 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2009 r. potwierdzając, że w tym okresie wnioskodawca wykonywał pracę kierowcy samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony. W ocenie Sądu Apelacyjnego, w świetle materiału dowodowego, obejmującego zeznania świadka D. K. i przesłuchanie wnioskodawcy, nie budziło wątpliwości, że wnioskodawca wykonywał pracę kierowcy samochodów ciężarowych w całym okresie zatrudnienia u J. K., tj. do 31 grudnia 2017 r.

W ocenie Sądu Apelacyjnego w okresie od 1 marca 2008 r., wnioskodawca wykonywał jako kierowca pracę polegającą na przewożeniu towarów niebezpiecznych, pojazdem wymagającym oznakowania tablicą ostrzegawczą barwy pomarańczowej, zgodnie z przepisami konwencji ADR (pkt 10. załącznika nr 2 ustawy o emeryturach pomostowych). Zgodnie z zeznaniami świadka D. K. i wyjaśnieniami wnioskodawcy, wnioskodawca przewoził u pracodawcy J. K. różne towary, w tym również towary niebezpieczne oznakowane znakiem pomarańczowym. Około 30% przewozów obejmowało towary niebezpieczne oznakowane tablicą ostrzegawczą barwy pomarańczowej. Sąd Apelacyjny uznał, że zeznania świadka i przesłuchanie wnioskodawcy znajdują potwierdzenie w dokumencie obejmującym zaświadczenie z przeszkolenia kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne (ADR). Takie zaświadczenie zostało wydane wnioskodawcy, po przeszkoleniu, na okres od 1 marca 2008 r. do 28 lutego 2013 r. tj. w okresie zatrudnienia wnioskodawcy u J. K.. W ocenie Sądu drugiej instancji pozwalało to przyjąć, że wnioskodawca przeszedł stosowne szkolenie i otrzymał powyższe zaświadczenie w celu wykonywania pracy polegającej na przewożeniu towarów niebezpiecznych oznakowanych tablicą ostrzegawczą barwy pomarańczowej. Jak wynika z wyjaśnień wnioskodawcy oraz zeznań świadka D. K., wnioskodawca został skierowany do odbycia powyższego szkolenia przez J. K.. Wyjaśnienie to jest logicznie prawidłowe, jako że wnioskodawca był zatrudniony w powyższym okresie w charakterze kierowcy. Sąd Apelacyjny uznał za wiarygodne ustalenia wynikające z dowodów osobowych, że praca polegająca na przewożeniu towarów niebezpiecznych oznakowanych tablicą ostrzegawczą barwy pomarańczowej była rzeczywiście przez wnioskodawcę wykonywana w stosownie długim okresie, a jedynie w sposób incydentalny. W przeciwnym razie skierowanie

wnioskodawcy na powyższe szkolenie i uzyskanie przez niego odpowiedniego zaświadczenia byłoby zbędne, co w ocenie Sądu drugiej instancji byłoby nie do pogodzenia z zasadami logicznego rozumowania.

Sąd Apelacyjny uznał za niewiarygodne oświadczenie pracodawcy J. K., według którego wnioskodawca w okresie zatrudnienia u tego pracodawcy od 8 listopada 2007 r. do 31 grudnia 2017 r. nie świadczył prac wskazanych w załącznikach nr 1 i 2 do ustawy o emeryturach pomostowych, ponieważ pozostawało w sprzeczności z zaświadczeniem z 1 marca 2008 r., zeznaniami świadka D. K. i wyjaśnieniami wnioskodawcy. J. K. ograniczył się w niniejszym postępowaniu do złożenia powyższego pisma, zawierającego jednozdaniowe oświadczenie, natomiast nie stawiał się na rozprawy przed Sądem pierwszej i drugiej, wezwany w charakterze świadka, co nie pozwoliło na odebranie od niego zeznań, zgodnie z zasadą bezpośredniości dowodów.

Sąd Apelacyjny wskazał dodatkowo, że na podstawie art. 35 i następnych ustawy o emeryturach pomostowych pracodawca jest obowiązany do opłacania składek na Fundusz E. na pracownika, który urodził się po dniu 31 grudnia 1948 r. i wykonuje prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, o których mowa w art. 3 ust. 1 i 3 tej ustawy. Zdaniem Sądu Apelacyjnego zaistniała uzasadniona wątpliwość co do wiarygodności twierdzeń zawartych w piśmie J. K., mając jednocześnie na względzie brak jego stawiennictwa na rozprawie, oraz biorąc pod uwagę, że ustalenie, iż wnioskodawca nie był zatrudniony przez tego pracodawcę jako kierowca przewożący towary niebezpieczne oznakowane tablicą ostrzegawczą barwy pomarańczowej, leżało w interesie finansowym pracodawcy, który nie jest wówczas zobowiązany do opłacania składek na Fundusz E.. Sąd drugiej instancji podkreślił, że okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych może być wykazany w postępowaniu sądowym mimo niepotwierdzenia takiej charakterystyki zatrudnienia w zaświadczeniu wydanym przez pracodawcę.

W dalszej kolejności Sąd Apelacyjny stwierdził, że wnioskodawca wykonywał jako kierowca pracę polegającą na przewożeniu towarów niebezpiecznych oznakowanych tablicą ostrzegawczą barwy pomarańczowej przez 30% okresu

zatrudnienia u pracodawcy J. K.. Takie ustalenie jest wiarygodne w świetle zeznań D. K. i wyjaśnień wnioskodawcy, z których wynika, że ok. 30% przewozów odbytych przez wnioskodawcę obejmowało przewozy towarów niebezpiecznych w rozumieniu punktu 10 załącznika do ustawy o emeryturach pomostowych. Sąd Apelacyjny przyjął, że wnioskodawca wykonywał pracę polegającą na przewożeniu towarów niebezpiecznych w pełnym wymiarze czasu pracy (art. 3 ust. 5 ustawy o emeryturach pomostowych), co znalazło potwierdzenie w treści wyjaśnień złożonych przez wnioskodawcę, zeznań świadka D. K. oraz pisemnym oświadczeniu tego świadka. Zeznania wnioskodawcy i świadka, że przewozy takie trwały co najmniej jedną dniówkę roboczą (8 godzin), były wiarygodne oraz znajdowały uzasadnienie w zasadach logicznego rozumowania, mając na względzie rodzaj przewożonych materiałów oraz trasę przewozu (zwykle za granicę).

W ocenie Sądu Apelacyjnego nie jest natomiast konieczne, żeby praca w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 3 ustawy o emeryturach pomostowych musiała być świadczona przez wnioskodawcę w dłuższych okresach, obejmujących wyłącznie wykonywanie tej pracy, tj. pracy przy przewożeniu towarów niebezpiecznych, z wyłączeniem innych przewozów. Warunek taki nie wynika z art. 3 ust. 5 ustawy o emeryturach pomostowych, który przewiduje jedynie, że praca o szczególnym charakterze ma być wykonywana w pełnym wymiarze czasu pracy. Sąd drugiej instancji zgodził się, że incydentalne (sporadyczne), uboczne i krótkotrwałe wykonywanie czynności wymagających szczególnej sprawności psychofizycznej, o których jest mowa w art. 3 ust. 1 ustawy z 2008 r. o emeryturach pomostowych, nie może być poczytane za pracę o szczególnym charakterze w rozumieniu tych przepisów. W ocenie Sądu Apelacyjnego taka sytuacja nie miała jednak miejsca w niniejszej sprawie, gdyż wykonywanie przez wnioskodawcę pracy polegającej na przewożeniu towaru niebezpiecznego nie miało z pewnością sporadycznego, ubocznego lub krótkotrwałego charakteru.

Sąd drugiej instancji stwierdził, że w świetle art. 4 pkt 6 ustawy o emeryturach pomostowych, w celu spełnienia warunku określonego w tym przepisie, wystarczy wykazanie przez uprawnionego jakiegokolwiek (np. 1-dniowego) okresu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu

art. 3 ust. 1 i 3 tej ustawy. Sąd Apelacyjny uznał, że nieuzasadnione byłoby nieuwzględnienie okresu wykonywania pracy o szczególnym charakterze, liczącego kilka lub kilkanaście miesięcy, wyłącznie z tego względu, że okresy te są sumą krótszych odcinków czasu.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że wnioskodawca spełnił warunek określony w art. 4 pkt 6 ustawy o emeryturach pomostowych oraz warunek czasowy określony w art. 4 pkt 2 ustawy o emeryturach pomostowych, jako że jego łączny okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wynosi, więcej niż 15 lat, w tym: 1) 14 lat, 5 miesięcy i 5 dni pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 i 33 ustawy emerytalnej, wykonywanej przed 1 stycznia 2009 r., 2) 1 rok, 1 miesiąc i 23 dni pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 32 i 33 ustawy emerytalnej jako kierowca samochodu ciężarowego u pracodawcy J. K. od 8 listopada 2007 r. do 31 grudnia 2008 r., 3) okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 3 ustawy o emeryturach pomostowych, przypadający od dnia 1 stycznia 2009 r.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego wniósł organ rentowy zaskarżając go w całości i zarzucając naruszenie: 1) art. 3 ust. 1 i ust 3, art. 4 pkt 2, pkt 3 i pkt 7 oraz art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych, przez błędną ich wykładnię, polegającą na nieuzasadnionym przyjęciu, że wnioskodawca nabył prawo do emerytury pomostowej od 1 listopada 2017 r. pomimo nieukończenia w tej dacie wymaganego wieku emerytalnego oraz nierozwiązania stosunku pracy oraz nieuzasadnionym przyjęciu, że wnioskodawca udowodnił okres pracy w warunkach szczególnych w wymiarze 15 lat w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach pomostowych, poprzez zaliczenie do prac w szczególnych warunkach prac w szczególnym charakterze; 2) art. 227 i 233 k.p.c., przez przyjęcie bez dowodów bezpośrednich, opierając się na oświadczeniu świadka D. K., złożonego w postępowaniu apelacyjnym, że wnioskodawca w pełnym wymiarze przewoził towary niebezpieczne zaliczając w sposób dowolny okres 1 roku, 1 miesiąca i 23 dni przypadający od 8 listopada 2007 r. do 31 grudnia 2008 r. tj. przypadający poza spornym okresem pracy w firmie E. w Z.

Organ rentowy podniósł, że w sprawie doszło do oczywistego naruszenia prawa materialnego i prawa procesowego wobec przyjęcia wbrew faktom, że

wnioskodawca na dzień 1 listopada 2017 r. uzyskał wiek emerytalny oraz rozwiązał stosunek pracy a także nieuzasadnionego stwierdzenia przez Sąd Apelacyjny, że wnioskodawca posiada ponad 15 letni okres pracy w szczególnych warunkach i w szczególnym charakterze zaliczając w sposób dowolny i nie wynikający ze stanu faktycznego okres od 8 listopada 2007 r. do 31 grudnia 2008 r. tj. przez okres 1 roku 1 miesiąca i 23 dni przewożenia towarów niebezpiecznych, nie poparty przekonującymi dowodami.

Skarżący nie zgodził się ze stanowiskiem Sądu Apelacyjnego, że wnioskodawca, skoro posiadał uprawnienia do przewożenia towarów niebezpiecznych, to przewoził je w pełnym wymiarze czasu pracy przez okres jednego roku, jednego miesiąca i 23 dni w okresie od 8 listopada 2007 r. do 31 grudnia 2008 r. przeliczając matematycznie okres posiadania uprawnień do założenia, że 30% przewożonych materiałów stanowiły niebezpieczne towary. Zdaniem organu rentowego wnioskowanie Sądu Apelacyjnego pozostaje w rażącej sprzeczności do zeznań wnioskodawcy, który wskazał, że towary niebezpieczne przewożone były tylko na części trasy oraz nie potrafił wskazać przykładowych tras przewozu towarów niebezpiecznych. Skarżący podniósł, że Sąd Apelacyjny przyznał prawo do emerytury pomostowej od 1 listopada 2017 r. pomimo tego, że wnioskodawca w tej dacie pozostawał w zatrudnieniu do 31 grudnia 2017 r. oraz w tej dacie nie ukończył wieku emerytalnego. Wiek emerytalny wnioskodawca ukończył 15 stycznia 2018 r. i dopiero z tym dniem można było przyznać wnioskodawcy uprawnienia emerytalne, zakładając że w pełnym wymiarze czasu pracy przewoził towary niebezpieczne.

Organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie apelacji wnioskodawcy, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną wnioskodawca wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej oraz zasądzenie kosztów postępowania w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna organu rentowego okazała się zasadna.

Zgodnie z art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych, prawo do emerytury pomostowej, z uwzględnieniem art. 5-12, przysługuje pracownikowi, który spełnia łącznie następujące warunki: 1) urodził się po dniu 31 grudnia 1948 r.; 2) ma okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wynoszący co najmniej 15 lat; 3) osiągnął wiek wynoszący co najmniej 55 lat dla kobiet i co najmniej 60 lat dla mężczyzn; 4) ma okres składkowy i nieskładkowy, ustalony na zasadach określonych w art. 5-9 i art. 11 ustawy o emeryturach i rentach, wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i co najmniej 25 lat dla mężczyzn; 5) przed dniem 1 stycznia 1999 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach lub prace o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy lub art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach; 6) po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3; 7) nastąpiło z nim rozwiązanie stosunku pracy.

Podkreślić należy, że stosownie do treści art. 100 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, prawo do świadczenia powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do jego nabycia, przy czym samo spełnienie warunków nabycia prawa do świadczenia nie rodzi po stronie organu rentowego obowiązku przyznania tego prawa bez stosownego wniosku. Ustawa odróżnia moment powstania prawa (tj. spełnienie warunków - art. 100) od momentu wypłaty świadczenia (tj. co do zasady nie wcześniej niż od miesiąca zgłoszenia wniosku lub wydania decyzji z urzędu - art. 129 ust. 1, por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2010 r., I UK 262/09, LEX, nr 585728). Jeśli więc prawo do świadczenia powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do jego nabycia, to tym samym niespełnienie któregośkolwiek z nich odsuwa w czasie przyznanie prawa do emerytury. Wnioskodawca - jak wynika z poczynionych w sprawie ustaleń - legitymuje się odpowiednim stażem ubezpieczeniowym przekraczającym 25 lat, jednak stosunek pracy rozwiązał dopiero w dniu 31 grudnia 2017 r., natomiast wiek emerytalny ukończył 15 stycznia 2018 r. dlatego też prawo do żądanego świadczenia nie mogło zostać mu przyznane od wskazanej w zaskarżonym orzeczeniu daty.

Zasadnicze znaczenie dla określenia początkowej daty przyznania prawa do emerytury pomostowej ma dzień powstania prawa do tego świadczenia. Zgodnie z art. 15 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych, prawo do tego świadczenia powstaje z dniem spełnienia warunków wymaganych do nabycia tego prawa. W świetle art. 4 pkt 3 ustawy o emeryturach pomostowych, jednym z owych warunków jest osiągnięcie przez pracownika wieku wynoszącego w przypadku mężczyzn co najmniej 60 lat. Odwołujący się, urodzony w dniu 15 stycznia 1958 r., osiągnął ustawowy wiek uprawniający do emerytury pomostowej w dniu 15 stycznia 2018 r. Ustalenie (raczej zweryfikowanie) tego faktu należało do Sądu pierwszej instancji, a przed Sądem drugiej instancji błąd powinien zostać wyeliminowany. Niedostrzeżenie tego błędu uzasadnia stwierdzenie, że wyrok Sądu Apelacyjnego w sposób oczywisty uchybia wymienionym w skardze przepisom ustawy o emeryturach pomostowych.

Okolicznością bezsporną w niniejszej sprawie jest brak osiągnięcia przez wnioskodawcę wieku uprawniającego do przyznania emerytury pomostowej, co oznacza, że wnioskodawca nie spełniał warunku określonego w art. 4 pkt 3 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. z 2018 r., poz. 1924 z późn. zm.), przewidującego konieczność osiągnięcia co najmniej 60 lat przez mężczyznę. Prawidłowo w skardze kasacyjnej organ rentowy wskazuje, że z oczywistych przyczyn orzeczenie Sądu Apelacyjnego jest błędne, gdyż narusza art. 4 pkt 3 i pkt 7 ustawy o emeryturach pomostowych przez przyznanie prawa do emerytury pomostowej od 1 listopada 2017 r. pomimo tego, że wnioskodawca w tej dacie pozostawał w zatrudnieniu do 31 grudnia 2017 r. oraz w tej dacie nie ukończył wieku emerytalnego. Wiek emerytalny wnioskodawca ukończył 15 stycznia 2018 r. i dopiero z tym dniem można było przyznać wnioskodawcy uprawnienia emerytalne, zakładając, że spełnia przesłankę pracy w szczególnych warunkach.

Odnosząc się do argumentacji w zakresie naruszenia art. 3 ust. 1 i ust. 3, art. 4 pkt 2, pkt 3 i pkt 7 oraz art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych przez nieuzasadnione przyjęcie, że wnioskodawca udowodnił okres pracy w warunkach szczególnych w wymiarze 15 lat w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach pomostowych, przez zaliczenie do prac w szczególnych warunkach prac w

szczególnym charakterze. Skarżący podniósł, że Sąd Apelacyjny niezasadnie uznał, że wnioskodawca posiada ponad 15 letni okres pracy w szczególnych warunkach i w szczególnym charakterze zaliczając w sposób dowolny i nie wynikający ze stanu faktycznego okres od 8 listopada 2007 r. do 31 grudnia 2008 r. tj. przez okres 1 roku 1 miesiąca i 23 dni przewożenia towarów niebezpiecznych, nie poparty przekonującymi dowodami.

Należy wyjaśnić, że zgodnie z art. 4 pkt 6 ustawy o emeryturach pomostowych, prawo do takiej emerytury przysługuje pracownikowi, który oprócz spełnienia innych warunków, po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach (art. 3 ust. 1 ustawy) lub o szczególnym charakterze (art. 3 pkt 3 ustawy). Treść art. 3 ust. 5 ustawy o emeryturach pomostowych nie wskazuje - jako warunku koniecznego - wykonywania pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze „stale”. Zgodnie z literalnym brzmieniem tego przepisu, za pracowników wykonujących prace w szczególnym charakterze uważa się pracowników wykonujących po dniu wejścia w życie ustawy, w pełnym wymiarze czasu pracy, prace, o których mowa w ust. 3.

Wymaganie to (pełny wymiar czasu pracy) jest związane z czasem narażenia pracownika na wpływ czynników ryzyka wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy o emeryturach pomostowych. Wykładnia ustawy o emeryturach pomostowych nie wskazuje, aby ustawodawca określił minimalny okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych. Prawo do emerytury pomostowej przysługuje takiej osobie, która oprócz spełnienia innych warunków, wykazuje okres pracy w warunkach szczególnych. Uwzględnienie do pracy w warunkach szczególnych czy w szczególnym charakterze okresu zatrudnienia na stanowiskach wymienionych w art. 3 ust. 1 i ustawy o emeryturach pomostowych nie zależy od tego, przez jaki okres po 31 grudnia 2008 r., tj. przez jaką liczbę dni, miesięcy praca była wykonywana, lecz od okoliczności, warunków jej wykonywania.

Potwierdził to Sąd Najwyższy w uchwale siedmiu sędziów z 18 maja 2022 r., III UZP 2/22, LEX nr 3343023 (niepublikowana), stwierdzając, że „nabycie prawa do emerytury pomostowej nie jest uzależnione od wykonywania, po dniu 31 grudnia 2008 r., pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze przez

okres przynajmniej jednego miesiąca (art. 4 pkt 6 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1924 z późn. zm.).” Tym samym za nieaktualne należy uznać stanowisko wyrażone w wybranych orzeczeniach Sądu Najwyższego, w tym w wyroku z dnia 15 stycznia 2013 r., I UK 448/12 (LEX nr 1396383), w którym Sąd Najwyższy stwierdził, że z wykładni ustawy o emeryturach pomostowych wynika, że dla zaliczenia do okresu pracy w szczególnych warunkach zatrudnienia w takich warunkach w okresie od 1 stycznia 1999 r. do 31 grudnia 2008 r. wymagane jest, aby co najmniej jeden miesiąc takiego zatrudnienia przypadał przed dniem 1 stycznia 1999 r. oraz jeden miesiąc po dniu 31 grudnia 2008 r. (tak również w wyrokach Sądu Najwyższego z 19 stycznia 2016 r., I UK 269/15; (LEX nr 1999817), z 13 listopada 2018 r., III UK 170/17 (LEX nr 2578220), a także z 14 kwietnia 2021 r., II USKP 34/21 (LEX nr 3245187).

W kontekście niniejszej sprawy należy podkreślić, że warunkiem koniecznym prawa do emerytury pomostowej jest wykonywanie pracy określonej w art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych, przy czym może być ona łączona z pracą określoną w załącznikach do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., aby osiągnąć, po zsumowaniu, 15 lat pracy. Jednakże ustawodawca nie zdecydował się na wyznaczenie limitu (okresu minimalnego) wykonywania pracy w warunkach szczególnych w rozumieniu w art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych (po 31 grudnia 2008 r.), ponieważ w ustawie o emeryturach pomostowych nie wskazano żadnego okresu, przez który wskazana w nim praca powinna być wykonywana po dniu 31 grudnia 2008 r. W ocenie Sądu Najwyższego, nie można tego potraktować jako luki w prawie (niezamierzony brak regulacji), gdyż trudno przyjąć, aby ustawodawca w tak istotnej kwestii, związanej przecież z istotą i przyczyną wprowadzenia emerytur pomostowych, zastępujących emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych, w sposób niezamierzony nie uregulował. W takim zaś wypadku brak regulacji musi być poczytywany za regulację akceptującą krótkotrwale wykonywanie pracy w warunkach szczególnych w rozumieniu w art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 18 stycznia 2022 r., III USKP 99/21, LEX nr 3343098). Należy zatem uznać, że prace w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze w

rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych (art. 3 ust. 1-3) odnoszą się rodzajowo do określonej kategorii prac i nie akcentuje się długotrwałego wykonywania tej konkretnej pracy, ponieważ ustawodawca wskazuje wyraźnie, że prace te mają być wykonywane w pełnym wymiarze (art. 3 ust. 4 i 5 ustawy o emeryturach pomostowych). Ustawodawca nie odnosi się w jakim przedziale czasowym narażenie na występowanie określonych czynników ryzyka, może doprowadzić do skutku w postaci trwałego uszkodzenia zdrowia.

Problem w niniejszej sprawie sprowadzał się do ustalenia, czy wnioskodawca posiadał okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, o którym jest mowa w art. 4 ust. 1 pkt 5 i 6 ustawy o emeryturach pomostowych. Wnioskodawca spełnił przesłankę określoną w 4 ust. 1 pkt 5 ustawy o emeryturach pomostowych, ponieważ przed dniem 1 stycznia 1999 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach, w rozumieniu art. 32 i art. 33 ustawy emerytalnej, zaś okres wykonywania przez niego tej pracy wyniósł 14 lat, 5 miesięcy i 15 dni (od 12 maja 1981 r. do 25 października 1995 r.). Wnioskodawca pracował bowiem w okresie od 12 maja 1981 r. do 25 października 1995 r. w P. w Z. na stanowisku kierowcy samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony, co stanowiło pracę w szczególnych warunkach wymienioną w pozycji 2 działu VIII wykazu A, stanowiącego załącznik do powyższego rozporządzenia.

Sporna była natomiast ocena, czy wnioskodawca po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych, co stanowi przesłankę prawa do emerytury pomostowej, określoną w art. 4 ust. 1 pkt 6 tej ustawy.

Sąd Apelacyjny ustalił, że wnioskodawca był zatrudniony przez J. K. (prowadzącego działalność gospodarczą pod nazwą E. w Z.) na stanowisku kierowcy w okresie od 8 listopada 2007 r. do 31 grudnia 2017 r., co wynika z treści świadectwa pracy. Natomiast w świadectwie zatrudnienia w warunkach szczególnych, wystawionym przez J. K., wskazano jedynie okres od 1 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2009 r. jako okres wykonywania pracy kierowcy samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony. Sąd Apelacyjny trafnie wskazał, że po dniu 31 grudnia 2008 r. pracą w szczególnych

warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych jest wyłącznie praca kierowców określona w załączniku nr 2 do ustawy o emeryturach pomostowych, a to w szczególności praca kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne, wymagające oznakowania pojazdu tablicą ostrzegawczą barwy pomarańczowej, zgodnie z przepisami konwencji ADR.

Sąd Apelacyjny przyjął, że od 1 marca 2008 r., wnioskodawca wykonywał jako kierowca pracę polegającą na przewożeniu towarów niebezpiecznych, wymagającym oznakowania pojazdu tablicą ostrzegawczą barwy pomarańczowej, zgodnie z przepisami Umowy europejskiej ADR. Podstaw dla takiego ustalenia Sąd drugiej instancji doszukał się w zeznaniach świadka D. K. i wyjaśnieniach wnioskodawcy, na podstawie których przyjął, że wnioskodawca przewoził u pracodawcy J. K. różne towary, w tym również towary niebezpieczne oznakowane znakiem pomarańczowym. W ocenie Sądu Apelacyjnego około 30% przewozów obejmowało towary niebezpieczne oznakowane tablicą ostrzegawczą barwy pomarańczowej. Na potwierdzenie faktycznego wykonywania tych prac Sąd Apelacyjny powołał się na zaświadczenie z przeszkolenia kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne (ADR), które zostało wydane wnioskodawcy, po przeszkoleniu, na okres od 1 marca 2008 r. do 28 lutego 2013 r. tj. w okresie zatrudnienia wnioskodawcy u J. K.. Sąd Apelacyjny ocenił, że praca polegająca na przewożeniu towarów niebezpiecznych oznakowanych tablicą ostrzegawczą barwy pomarańczowej była rzeczywiście przez wnioskodawcę wykonywana w stosownie długim okresie, choć jedynie w sposób incydentalny. Sąd Apelacyjny ocenił jako niewiarygodne pismo pracodawcy J. K., stwierdzające, że wnioskodawca w okresie zatrudnienia u tego pracodawcy od 8 listopada 2007 r. do 31 grudnia 2017 r. nie świadczył prac wskazanych w załącznikach nr 1 i 2 do ustawy o emeryturach pomostowych. W ocenie Sądu pozostało ono w sprzeczności z zaświadczeniem z dnia 1 marca 2008 r., zeznaniami świadka D. K. i wyjaśnieniami wnioskodawcy. Powyższe założenia zostały jednak przyjęte przez Sąd drugiej instancji bez wysłuchania w charakterze świadka, a następnie dokonania oceny zeznań pracodawcy wnioskodawcy. Zastosowano więc przepisy prawa materialnego do niedostatecznie ustalonego stanu faktycznego, to jest bez wyjaśnienia profilu

działalności pracodawcy w kontekście ustalenia, że 30% przewozów dotyczyło towarów niebezpiecznych.

Jednocześnie uchybienie to przekłada się na zasadność zarzutu naruszenia art. 227 k.p.c. Twierdzenie, że przepis ten został naruszony przez sąd rozpoznający sprawę, ma rację bytu, gdy wykazane zostanie, iż sąd odmówił przeprowadzenia dowodu na fakty mające istotne znaczenie w sprawie, wadliwie oceniając, że nie mają one takiego charakteru (m. in. wyroki Sądu Najwyższego: z 24 lutego 2021 r., III USKP 33/21, LEX nr 3123205; z 5 grudnia 2018 r., III PK 118/17, LEX nr 2587101). Natomiast o tym, jakie fakty są istotne, decyduje przytoczona w pozwie podstawa faktyczna zgłoszonego przez powoda żądania w powiązaniu z normą prawa materialnego stanowiącą podstawę prawną orzekania o tym żądaniu. W niniejszej istota sprowadza się do ustalenia, czy wnioskodawca w pełnym wymiarze przewoził towary niebezpieczne, przynajmniej przez łączny okres 1 roku, 1 miesiąca i 23 dni w okresie od 1 marca 2008 r. do 28 lutego 2013 r. wnioskodawca wykonywał na rzecz pracodawcy J. K. pracę kierowcy samochodu ciężarowego, w tym pracę polegającą na przewożeniu towarów niebezpiecznych wymagających oznakowania pojazdu tablicą ostrzegawczą barwy pomarańczowej, a ustalenie w tym zakresie nie jest możliwe bez ustalenia profilu działalności pracodawcy i skali tego rodzaju przewozów, co z kolei wymaga zapoznania się ze stanowiskiem pracodawcy.

Niezasadny natomiast okazał się zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., bowiem skarga kasacyjna nie może być oparta na zarzucie naruszenia tego przepisu (wyroki Sądu Najwyższego: z 23 września 2005 r., III CSK 13/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 76; z 18 kwietnia 2018 r., II PK 49/17, LEX nr 2540109; z 9 maja 2019 r., I CSK 611/18, LEX nr 2671574). W judykaturze akceptuje się możliwość zakwestionowania podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, tylko o ile wskutek braku ustaleń faktycznych nie jest możliwa rekonstrukcja normy prawa materialnego (wyrok Sądu Najwyższego z 28 lutego 2013 r., III CSK 147/12, LEX nr 1314355).

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

